

HAVACILIK VE HAVAALANI GÜVENLİĞİ

Büyüme ve Değişim: Tarihsel Tehditler ve Yanıtlar

Hazırlayan: Dr. Öğr. Üyesi Ebru BAĞÇI

Kaynak: Kathleen Sweet, "Aviation and Airport Security" (2008) ve Türkiye Sivil Havacılık Arşivleri

GİRİŞ VE TARİHSEL TEHDİTLER

Havacılık tarihinde hava korsanlığı (hijacking), başlangıçta basit karayolu hırsızlıklarını tanımlarken, zamanla karmaşık bir suç türüne dönüşmüştür.

Özellikle 1970'li yıllarda tırmanışa geçen bu tehditler, havayolu taşımacılığını terörist gruplar için hem propaganda hem de şantaj aracı haline getirmiştir.

Yıl	Önemli Olay ve Etkisi
1970	Filistinli Grupların Eylemleri: Uçakların Ürdün çölünde havaya uçurulması ve küresel medyanın yoğun ilgisi.
1985	TWA 847 Sefer Sayılı Uçuş: 17 gün süren rehine krizi ve mevcut güvenlik açıklarının dünya çapında ifşası.
1988	Pan Am 103 (Lockerbie): Havacılık güvenliğinde patlayıcı tespitinin hayati önemini kanıtlayan facia.
2001	11 Eylül Saldırıları: Havacılık güvenliği paradigmasının tamamen ve kalıcı olarak değişmesi.

YASAL YANITLAR VE SIVIL ÖZGÜRLÜKLER

“

"Havacılık güvenliği, sadece fiziksel bir koruma değil, aynı zamanda hukuk kuralları ile kamu güvenliği arasındaki dengeyi sağlama sanatıdır."

Hükümetler, artan tehditlere karşı yasal düzenlemeleri sıkılaştırırken, sivil özgürlükler ile güvenlik arasındaki hassas dengeyi korumak zorunda kalmıştır.

HUKUKİ TARTIŞMALAR

Uluslararası sözleşmeler kapsamında yapılan aramaların özel hayatın gizliliğini ihlal edip etmediği uzun süre tartışılmıştır.

1990'lardaki terör eylemleri sonrası, halkın teknolojik müdahalelere ve daha kapsamlı aramalara olan desteği, güvenlik ihtiyacının bir sonucu olarak artış göstermiştir.

GÜVENLİK STRATEJİLERİ: KOKPİT VE KİMLİK

“*Havacılık güvenliği, sadece fiziksel bir koruma değil, aynı zamanda hukuk kuralları ile kamu güvenliği arasındaki dengeyi sağlama sanatıdır.*”

11 Eylül sonrası "uçuş güvenliğinin her şeyden önce geldiği" anlayışı, fiziksel ve idari protokolleri kökten değiştirmiştir.

Unsur	11 Eylül Öncesi	11 Eylül Sonrası
Kokpit Kapısı	Standart, kilitlenmeyen kapılar	Güçlendirilmiş, kurşun geçirmez
Kimlik Kontrolü	Sınırlı ve yüzeysel	Çok aşamalı ve biyometrik destekli
Kabin Ekibi	Müzakereci ve uyumlu	Güvenlik odaklı ve aktif müdahaleci

PROFİLLEME VE İZLEME SİSTEMLERİ

Otomatik Tarama

CAPPS & CAPPS II

Yolcuları risk seviyelerine göre sınıflandıran bilgisayar destekli sistemler.

• YEŞİL: Düşük Risk • SARI: Yüksek Dikkat • KIRMIZI: Tehlike

Secure Flight

Yolcu verilerini merkezi terör izleme listeleriyle anlık olarak karşılaştıran güncel program.

No Fly List

Uçuş güvenliği için tehdit oluşturduğu değerlendirilen kişilerin yasaklı listesi.

Güvenlik ve Haklar Dengesi

Ayrımcılık Endişeleri

Profilleme süreçlerinin ırk, din veya etnik köken temelli önyargılara yol açabileceği tartışmaları.

Hatalı Eşleşmeler

İsim benzerliği nedeniyle masum kişilerin listelere girmesi ve düzeltme süreçlerindeki zorluklar.

Veri Gizliliği

Kişisel verilerin saklanması ve ticari veri tabanlarının güvenlik amacıyla kullanımı üzerindeki hukuki baskılar.

HAVA POLISI VE MÜRETTEBAT EĞİTİMİ

Sky Marshal Programı

Federal Hava Polisi programı, uçuş güvenliğini havada sağlamak için tasarlanmış en doğrudan önlemlerden biridir.

- **Caydırıcılık:** Uçuşlarda gizli güvenlik varlığı potansiyel saldırganlar için büyük bir risk oluşturur.
- **Maliyet:** Programın yüksek maliyeti ve tüm uçuşları kapsayamaması sürekli bir tartışma konusudur.

GÖREV TANIMI

Sivil giyimli ve silahlı bu görevliler, uçuş sırasında olası saldırıları bertaraf etmek üzere özel hareket eğitimi alırlar.

Mürettebat Eğitimi Evrimi

11 Eylül sonrası kabin ekiplerinin eğitimi köklü bir değişikliğe uğramıştır. Strateji, "uyum"dan "aktif savunma"ya evrilmiştir.

YENİ DOKTRİN: AKTİF MÜDAHALE

Mürettebat artık uçağın kontrolünü her ne pahasına olursa olsun korumaya ve kokpit bütünlüğünü savunmaya odaklanmaktadır.

Stres yönetimi ve çatışma çözümü.

Şüpheli davranış tespiti (Profiling).

Acil durum iletişim protokolleri.

TARİHİ UÇAK KAÇIRMA OLAYLARI (1972-1988)

31 Mayıs 1972

Lod Havalimanı Katliamı

Japon Kızıl Ordusu militanlarının Tel Aviv'deki Lod Havalimanı'nda gerçekleştirdiği saldırı, havacılık güvenliğinin sadece uçak içiyle sınırlı olmadığını kanıtladı.

Ders: Havalimanı terminallerinde çevre güvenliği ve silahlı devriye ihtiyacı.

27 Haziran 1976

Entebbe Baskını (Uganda)

Air France uçağının kaçırlması sonrası İsrail komandolarının gerçekleştirdiği operasyon, uluslararası terörizme karşı askeri müdahale kapasitesini gösterdi.

Ders: Uluslararası krizlerde özel hareket birimlerinin ve istihbaratın kritik rolü.

21 Aralık 1988

Pan Am 103 (Lockerbie Faciası)

İskoçya üzerinde patlatılan uçak, bagaj güvenliğindeki büyük bir açığı ortaya çıkardı: Sahipsiz bagajın uçağa yüklenmesi.

Ders: Kesin bagaj-yolcu eşleştirmesi (Positive Passenger Bag Matching) zorunluluğu.

11 EYLÜL 2001: PARADIGMA DEĞİŞİMİ

//

"11 Eylül'den sonra havacılık güvenliği artık sadece bir ulaşım meselesi değil, bir ulusal güvenlik meselesidir."

Küresel Etkiler

- **TSA'nın Kuruluşu:** ABD'de Ulaştırma Güvenlik İdaresi kurularak güvenlik devlet kontrolüne geçti.
- **Katı Taramalar:** Sıvı kısıtlamaları, ayakkabı taramaları ve vücut tarayıcıları standart hale geldi.
- **İstihbarat Paylaşımı:** Ülkeler arası terör izleme listelerinin paylaşımı ve koordinasyon arttı.
- **Kargo Güvenliği:** Sadece yolcu değil, kargo ve posta gönderileri için de %100 tarama zorunluluğu getirildi.

TÜRKİYE'DE HAVACILIK GÜVENLİĞİ VE TARİHİ

Mevzuat ve Gelişim

Türkiye, stratejik konumu nedeniyle havacılık güvenliğini ulusal bir öncelik olarak ele almıştır. 2920 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanunu, bu alandaki hukuki altyapının temelini oluşturur.

Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü (SHGM), ICAO ve ECAC standartlarına tam uyum sağlayarak Türkiye'deki havalimanlarını dünyanın en güvenli tesisleri arasına taşımıştır.

** Türkiye, havalimanı girişlerinde çift güvenlik kontrolü uygulayan öncü ülkelerden biridir.*

Önemli Olaylar Kronolojisi

Tarih	Olay ve Sonuç
3 Mayıs 1972	THY Boğaziçi Uçağı: Türkiye tarihindeki ilk uçak kaçırma eylemi. Uçak Sofya'ya götürüldü, rehinelere serbest bırakıldı.
19 Mart 1977	THY Beyrut Kaçırması: Siyasi taleplerle Beyrut'a kaçırılan uçakta eylemciler ikna edilerek teslim oldu.
15 Mart 2001	Vnukovo Airlines: İstanbul-Moskova seferini yapan uçak Medine'ye kaçırıldı. Operasyonla sonuçlandı.
18 Ağustos 2007	Atlasjet Girişimi: Lefkoşa-İstanbul uçağı kaçırılmak istendi. Korsanlar etkisiz hale getirildi, kimse zarar görmedi.

SONUÇ: DINAMİK BİR GÜVENLİK ANLAYIŞI

Gelecek Trendleri

Biyometrik Devrim

Yüz tanıma ve parmak izi teknolojileriyle pasaportsuz ve temassız geçiş sistemleri.

Yapay Zeka Destekli Risk Analizi

Yolcu davranışlarını ve verilerini analiz ederek potansiyel tehditleri önceden tespit eden algoritmalar.

Siber Güvenlik

Hava trafik kontrol sistemleri ve uçak içi ağların siber saldırılara karşı korunması.

ÖZET

Havacılık güvenliği, tehditler değiştikçe evrilen, teknoloji ve istihbaratın iç içe geçtiği dinamik bir süreçtir.

//

"Güvenlik, sadece bir varış noktası değil, sürekli devam eden bir yolculuktur. Havacılık sektörü, özgürlük ve emniyet arasındaki dengeyi koruyarak büyümeye devam edecektir."

Teşekkür ederim.

Soru ve Görüşleriniz İçin
ebru.bagci@balikesir.edu.tr